

Zijn engelen los
verkrijgbaar?

**Kosmische
ministers**

Deze hemelse
helden opereren
ook op aarde

Engelen **Weg**Wijs

bijbel
studie
bond
lezenlerenleven

november december 2020 | jaargang 74, nr. 6

4 Kosmische ministers | Kees Haak

Bijbelstudie God zet engelen in voor zijn doelen en zijn plannen. Als een engel verschijnt gebeurt er iets: ze brengen God lof, ze helpen mensen die de zaligheid zullen beërven. Engelen hebben functies die je niet meteen afleest uit het woord engel. Engelen zijn voor de troon van God en “in de hemelse gewesten”. Maar ze zijn ook op aarde, vlakbij en rondom mensen.

8 Werk in uitvoering | Kees Haak

Uitwerking Het werk van de engelen komt de mensheid ten goede. De komst van Gods koninkrijk bepaalt waar, wanneer en hoe ze optreden. In Genesis 3: 24 lees je over de cherubs, die Gods heiligheid bewaken. In het Oude Testament lees je over de engel van het Verbond, dit is Jezus voordat Hij geboren werd. Hij verschijnt op belangrijke momenten om de redding van zijn volk te garanderen.

12 Het nieuwe leven is zo onmiskenbaar mooi | Frits Tromp

Interview Ds. J. Kruidhof was van 1969 tot 1980 zendeling tussen de Papoea's. Door toverij, door slimheid probeerden ze zich staande te houden. Na een paar jaar zagen ds. Kruidhof en zijn vrouw bij sommige mensen wat veranderen, ze werden zachter door het evangelie. Ze werden geraakt door de eerlijke goedheid van God en merkten de onpartijdigheid van Hem.

16 Gansch onbekwaem | Huib Noordzij

En zó voort Hieronimus Hortensius was een van de eerste predikanten van Den Haag. Er komen al snel klachten over hem. Hij was niet “vrij” van Rome. Hij predikte nog gerechtigheid uit goede werken. Bovendien had hij minachting voor het kerkverband en een slechte verstandhouding met overheden. De kerken hadden een eindeloos geduld met hem. Telkens beloofde hij beterschap en kreeg hij een nieuwe kans.

Verder

Klaarlichte nacht	11
Bondig Ere zij God, serie preken rond Advent en Kerst	14
Met luide Trom(p) The Band	15
Verbeelding verwoord Als alles donker is	18
Aan het Woord Voorafbeelding	20
Boeken	21
In Zicht Kroonjuwelen	24
Op de klank af Beschermengelen	26
In het volgende nummer	27

“Let op, ik zal mijn bode zenden; ... de Heer naar wie jullie uitzien, de engel van het verbond naar wie jullie verlangen”

Maleachi 3: 1

Engelen om ons heen

Jonge kinderen reageren resoluut op mijn vraag wat engelen betekenen en hoe zij eruit zien. Engelen beschermen je en zij zien er prachtig licht uit. Soms met vleugels. En neen, ze hebben er nog nooit een gezien. Dezelfde vraag bij ouderen wordt met meer aarzeling beantwoord. Zeker ze zijn er, we zien ze meestal niet en een enkeling meent dat er in zijn of haar leven iets geweest is wat misschien geleid werd door een engel. Een optreden of waarschuwing die men als hemels ingrijpen heeft ervaren. Het wordt als iets intiems beleefd dat je liever voor jezelf houdt.

In de artikelen van ds. Haak blijkt wel dat engelen meer doen dan beschermen. God geeft hen een scala aan functies en hun activiteiten kunnen we overal in de bijbel terugvinden: veel liturgie, veel zending, boodschap en diaconie: alles op hun lijf geschreven. Deze hemelse helden opereren ook op aarde. God zorgt immers voor ons mensen en wel door de dienst van engelen. Op aarde treden engelen dikwijls op bij beslissende momenten in de kerkgeschiedenis. Scharnierpunten, waardoor de groei van de wereldkerk wordt gewaarborgd.

In het boek Openbaring komt 67 keer een optreden van een engel voor. Zij laten daar bijvoorbeeld bazuinen klinken. Alarm! Christus eindoverwinning is aanstaande. Bij zijn eerste komst, die wij binnenkort mogen vieren, klonk ook engelenzang. Dat is misschien wel het liefst wat zij doen. Laten wij met hen meedoen.

“De hemel zingt de aarde voor, en samen vormen wij het koor, dat God alleen de glorie zingt, omdat zijn lied de nacht bedwingt” (Liedboek 464).

*Dieneke van de Kamp-Bosch,
één van de twee voorzitters van de Bijbelstudiebond*

*God zorgt immers
voor ons mensen
en wel door de
dienst van engelen*

Kosmische ministers

Hoe weet je wat engelen zijn? De enige betrouwbare kennis die we van of over engelen hebben is alleen te vinden in de bijbel. En hoeveel er ook over hen wordt verteld, het is beperkt en mysterieus.

In de bijbel lezen we over de duivel en zijn boze geesten, en over hun invloed, maar veel meer lezen we over engelen en hun betekenis.

Wie zijn de engelen? Je wordt gemakkelijk op het verkeerde been gezet door allerlei voorstellingen over engelen.

Het woord *engel* komt van het Griekse woord *anggelos*. Dat betekent *boodschapper*, maar ook *afgevaardigde* van een hoogwaardigheidsbekleder, een koning bijvoorbeeld.

Als een engel verschijnt staat er iets te gebeuren:

- *liturgie* - ze brengen God lof
- *zending* - ze worden met goddelijke volmacht gestuurd
- *diaconie* - ze helpen mensen die de zaligheid zullen beërven (Hebr. 1:14).

Engelen bewegen zich meestal onzichtbaar in de kosmische sferen en dimensies die op aarde, rondom de aarde en ver boven de aarde zijn, de *hemelse gewesten* (Ef. 3:10).

Minister

Engel is dus geen náám maar een functie. Zij vervullen een opdracht van God die hen inzet voor *zijn* doelen en *zijn* plannen. Ook al komt dat mensen ten goede, de engelen staan in dienst van Góð. Het zijn *zijn* ministers. Heel anders dan ministers in een democratie, waarbij de koning nauwelijks iets te zeggen heeft en de ministers afgezet kunnen worden. Ministers van God functioneren in een *theocratisch* rijk. Dat betekent dat God de vorst is die alleen regeert en geen tegenspraak duldt,

juist omdat hij alleen weet wat het goede is en rechtvaardig regeert.

Zijn ministers hebben een scala aan functies die niet zichtbaar zijn in het

woord engel. Wie bijbelstudie doet over engelen moet dus méér doen dan googelen op het woord 'engel'. De bijbel biedt een breed palet aan functies en activiteiten.

Eerst maar eens een korte en onvolledige opsomming van aanduidingen.

- *Cherubim en serafim*, het ministerie van eredienst, die onophoudelijk Gods heiligheid bezingen, en die met hun vleugels beschermen (Jes. 6:3; Ps. 99:1, vgl Gen. 3:24 en 37:6-9).
- *Krachtige helden*, ministerie van defensie, die Gods wil uitvoeren, (Ps 103:20) en zijn dienaren op aarde beschermen en troosten omdat zij 'talrijker zijn dan de vijanden', (1Kon. 6:16-17); die Gods kinderen op handen dragen (Ps. 91:11, vgl Mat. 4:5-7).
- *Michael*, minister van oorlog, die sterker is dan satan en hem de hemel uitgooit (Op. 12:7-9, vgl Dan. 10:13-14.21; 12:1).
- *Engelen die oordelen en straffen uitvoeren*, ministerie van justitie, (Gen. 19:12-13, vgl 2 Kon. 19:35-37); de zes mannen uit Ez. 9:4-7; Mat. 13:39-42; met zeven zegels, Op. 6; zeven bazuinen, Op. 8:6 – 9:21 en 11:15-19; het oordeel, Op. 14:17-20; zeven schalen van Gods toorn Op. 15-17
- *Gabriël*, minister van voorlichting en pr, voor onvoorstelbaar nieuws (Luk. 1:19.26), en inzicht (Dan. 8:16; 9:21).
- *Hemelingen*, zonen van God, goden, als een soort Raad van State of hofraad (Ps. 29:1; 82:1; Job 1:6; 2:1).
- *Legerscharen*, ministerie van veiligheid, (Joz. 5:14; 5:15, Recht. 6:22-23), vgl God van de hemelse legermachten, (1 Kon. 22:19; Jes. 45:12); twaalf legioenen (Mat. 26:53, vooral ook Luk. 2:13).
- *Morgensterren*, (Job 38:7), ministerie van bouw en economie, die juichen bij schepping van de wereld
- Engelen in het ministerie van *gezondheidszaken*, mbt aanslagen, ziekte, rouw en stervens- en levensbegeleiding (Hebr. 1:14; Dan. 3:24-28; Mat. 4:11; Luk. 16:22).
- *Overheden & machten* in de hemelse gewesten, tronen en heerschappijen, ministerie van dagelijks bestuur (Ef. 3:10; Kol. 1:16).
- *Engel van de Heer* / engel van het verbond / engel van God, als soort minister-president die zich identificeert met de koning die hij vertegenwoordigt (Ex. 3:2; 14:19; Recht. 6:12 vv.; 13:3 vv.; 2 Kon. 19:35; Ps. 34:8; 35:5-6; Zach. 3:1-6, vgl 12:8; Mal. 3:1, vgl Mark. 1:2) [SV: 'mijn engel'].

Waar zijn engelen?

Engelen zijn in de hemel, voor Gods aangezicht, en prijzen hem daar zonder ophouden. Daar vindt ook het overleg plaats tussen God en al zijn ministers. Tegelijk zijn er talloze engelen 'in de hemelse gewesten'. Dat is hoger dan de aarde, maar niet voor de troon van God. Een soort 'tussenwereld' tussen de eeuwige woonplaats van God en die van mensen, ook al zijn de grenzen vaag en vloeiend. In die wereld vindt ook de strijd tegen de demonische machten plaats.

Wat bovendien opvalt is dat de engelen 'gewoon' op aarde zijn, vlak bij en rondom mensen. Toen Jacob vluchtte voor Esau en in Bethel droomde over een ladder tot in de hemel zag hij 'de engelen van God daarlangs (*eerst*) omhoog gaan en (*daarna*) afdalen,' Gen 28:12. Een dergelijk getuigenis geeft ook Jezus dat de discipelen de 'engelen van God (*eerst*) omhoog zullen zien gaan en (*daarna*) afdalen naar de mensenzoon' (Joh. 1:51).

De engelen gingen eerst omhoog, daarna naar beneden. We mogen daaruit concluderen dat de engelen vlakbij ons

zijn. Ze hoeven niet eerst uit de hemel te komen, maar ze zijn met al hun dynamiek, creativiteit en kracht als een ring om ons heen. God zorgt 'als met zijn hand' voor ons (zijn voorzienigheid, Heidelbergse Catechismus, zondag 10); Hij doet dat door de dienst van de engelen.

Engelverschijning

Engelen zijn doorgaans onzichtbaar. En toch zijn ze aan mensen verschenen, lees je in de bijbel. Al of niet direct herkenbaar als engel, soms als mens, soms in witte kleren. Maar let op, zo'n verschijning is niet alledaags. Hoe vaak het ook gebeurde, het was toch een uitzondering. En het was op specifieke momenten! Dat betekent omgekeerd dat er talloze mensen zijn geweest in de bijbelse tijden die géén engel hebben gezien, en die daar ook niet heel erg mee bezig waren.

Terecht, want ze wisten zich geborgen door een hemelse Vader die op zijn manier en met zijn ministers hun leven garandeerde. Bijbels gezien is er dus helemaal niets mis mee als mensen vandaag ook geen engelen waarnemen en daar ook niet naar uitkijken. Zij geloven terecht dat God als een vader voor

zijn kinderen zorgt en hoe dat precies gaat laten ze graag aan hem over.

Wat nog meer spreekt is dat engelen bij hun verschijning mensen enorm laten schrikken en doodsbang maken, 'grote vrees' (Recht. 6:22; 13:22; Luk. 2:10). Natuurlijk, want het zijn wel degelijk Gods heldhaftige gezanten, die desnoods op hun strepen staan (Luk. 1:19-20). Bepaald niet de zoetige lieverdjes van kinderbijbels en kleuterliedjes.

Het wordt tijd om ons te realiseren waarom God zijn engelen vroeger en nu zond en zendt, namelijk om zijn heilspannen bekend te maken, voor te bereiden op aarde en volledig te realiseren. Dat is andere koek dan ons druk maken of er wel echt engelen om ons heen zijn en of wij niet te weinig aandacht van God krijgen als we geen engelen ervaren, alsof wij het middelpunt van het universum zijn! Daarover in het volgende artikel.

.....

Cornelis J. Haak, *Professor Missiologie aan het Theologisch Seminarie Aletheia in Lawang (Indonesië)*

Samenvatting

Het woord engel betekent boodschapper of afgevaardigde van een koning. Engel is geen naam, maar een functie. Ze vervullen een opdracht van God die hen inzet voor zijn doelen en zijn plannen. Het zijn Gods ministers. Kees Haak schetst vanuit de bijbel een breed palet aan functies en activiteiten van engelen. Er zijn engelen voor Gods aangezicht, maar ook in de hemelse gewesten. Een soort tussenwereld tussen de woonplaats van God en die van mensen. Maar engelen zijn ook "gewoon" op aarde. Het is opvallend dat Jacob eerst de engelen langs de ladder omhoog zag gaan en daarna afdalen. Bij verschijningen van engelen is vaak sprake van "grote vrees".

Literatuur

- J. Blauw, *Gezanten van de hemel: Het bijbels getuigenis aangaande de engelen*, Baarn: Bosch & Keuning (1954)
- P.H.R. van Houwelingen, 'Engelen anno 2020', in *Onderweg*, jg 6, nr 9, april 2020, p. 6-9 (met literatuur).
- Ds. J. Meijer, *De engelen in de openbaringsgeschiedenis*, Goes: Oosterbaan & Le Cointre N.V. (1959)

HOOFD

- Waartegen wil Paulus in Kolossenzen 2:18 waarschuwen? Kom je deze zaken tegenwoordig ook nog tegen? Zie ook Openbaring 19:9,10; 22:8-9.
- Paulus verwijst in zijn brieven soms naar verschillende soorten hemelse wezens (Ef.1:21, 3:10, Kol. 1:16 en Rom. 8:38). Wat kun je uit deze gedeelten opmaken?
- Matteüs 18:10. Wat bedoelt Jezus hiermee? Helpt het om de context ook mee te nemen?
- Lees het verhaal over Filippus in Handelingen 8. Wat wordt hier gezegd over de engel van de Heer en de heilige Geest? Is er verband tussen beiden?
- Zou de engel van de HEER of de engel van God in het Oude Testament inderdaad de Heer Jezus kunnen zijn? Zoek de bijbelgedeelten die ds. Haak noemt eens op. Zie ook 2 Samuel 24:15-17, 1 Kronieken 21:14-22:1.
- Op allerlei belangrijke momenten in de heilsgeschiedenis vertelt de bijbel over engelen: Bij de schepping (Job 38:4,7), als het paradijs gesloten wordt, als God de wet aan Israël geeft (Gal. 3:19), bij de geboorte van Jezus, na de verzoeking in de woestijn, op de Olijfberg, bij zijn hemelvaart. Maar we zien geen engelen bij het sterven van Jezus. En ook niet op het Pinksterfeest. Zou dat een reden hebben?

HART

- Hoe sta jij tegenover engelen? Ben je zelf weleens een engel tegengekomen? Of ken je iemand die dat heeft meegemaakt? Of vind je het een beetje zweverig om je daarover te praten?
- Als je googled op engelen, krijg je de indruk dat niet-christenen meer over engelen praten dan christenen. Is dat ook zo? En zo ja, hoe komt dat, denk je?
- Er zijn ook gevallen engelen. Het lijkt erop dat zij ook weleens in contact treden met mensen. Hoe weet je of een engel van God komt (1 Joh. 4:1)?
- Wanneer ervaar je een strijd tussen goede en kwade machten? In welke situaties zou je willen/kunnen bidden om een engelenwacht (Ps. 34:8, 91:11)?

CITATEN

Vrede is het eerste dat de engelen zongen.
John Keble

Dwazen hollen binnen waar engelen nauwelijks een voet durven zetten.
Alexander Pope

Wanneer een engel zegt: "Wees niet bang!" dan kun je je maar beter zorgen beginnen te maken. Een grote opdracht is naar je onderweg.
Elie Wiesel

HANDEN

- Ken je mensen die op een niet-bijbelse manier met engelen bezig zijn? Wat zoeken ze bij engelen? Hoe zou je hen ervan kunnen overtuigen dat ze niet op de goede weg zijn en dat ze hun heil ergens anders moeten zoeken?
- Zoek een psalm of lied op waarin over engelen gesproken wordt. Welke elementen uit de twee hoofdartikelen uit *WegWijs* komen daarin naar voren? Welke verzen zou je willen zingen?

Gelovigen hebben een engelengeduld omdat zij eeuwig de tijd hebben.
Wiel Oehlen

Engelen kunnen vliegen omdat ze niet zo zwaar aan zichzelf tillen
G.K. Chesterton

Trots veranderde engelen in duivels. Nederigheid doet mensen op engelen lijken.
Augustinus

Werk in uitvoering

Engelen zijn Gods ministers. Ze bewonderen Gods heilsplannen, maken die bekend en voeren die uit. Zo komt hun werk de mensheid ten goede (Hebr. 1:14). Het gaat niet willekeurig om het geluk van enkele bevoorrechte mensen, of een algemene bescherming, maar om de komst van Gods koninkrijk. De komst van dat koninkrijk bepaalt waar, wanneer en hoe ze optreden.

De eerste góede engelen die je in de bijbel tegenkomt, zijn de cherubs: ze bewaken de toegang tot de 'boom des levens' met een zwaard (Gen. 3:24). Zondige mensen kunnen niet meer op eigen initiatief terugkeren tot gemeenschap met de heilige God. Telkens weer proberen mensen op eigen kracht de weg naar het paradijs te vinden. Het lukt nooit, want de cherubs houden voet bij stuk. Ze bewaken Gods heiligheid.

Is er dan geen uitzicht op de toegang tot het leven? Zeker, maar dan alleen omdat *God* verzoening aanbiedt. Zo duiken opnieuw de cherubs op. Zij staan op de ark van het verbond, boven de verzoeningsplaat, met hun vleugels als bescherming (Ex. 37:9). De ark

is Gods troon op aarde, dáár alleen ontmoet God de mens, en dáár alleen wordt zijn wil bekend (Ex. 25:22; 1Kon 8:7; Hebr. 9:5, vgl Ps. 99:1).

Als Israël een loopje probeert te nemen met Gods heiligheid, trekt God zich terug.

De profeet Ezechiël is verbijsterd als hij ziet hoe de cherubs deze ark wegdragen uit de tempel (Ez. 10). De ballingschap komt. Ezechiël krijgt later ook visioenen over een nieuwe tempel. Hij ziet dan nog wel de cherubs, maar de ark ontbreekt (Ez. 41:18-21.24-25). De verzoening wacht tot Christus' offer aan het kruis. De flikkerende zwaarden gaan pas omlaag voor hen die in *christelijk* geloof toegang tot God zoeken.

De engel van de Heer

Opvallend is in het Oude Testament de vermelding van 'de' engel van de Heer. Hij wordt ook wel de engel van God of de engel van het Verbond genoemd. Hij heeft zo'n nauwe relatie tot God, dat mogelijk zijn eigen Zoon wordt bedoeld. Dus Jezus, voordat Hij geboren werd. De engel van de Heer is in ieder geval een koninklijk gezant die zich identificeert met zijn zender, God. Hij verschijnt op belangrijke momenten in de heilsgeschiedenis, niet alleen voor een enkel persoon, maar om de redding van zijn volk te garanderen. Enkele voorbeelden (er zijn veel meer te noemen):

Elke twijfel aan de realiteit van goede en kwade (!) engelen miskent de intense worsteling en vastberaden liefde van Christus voor ons behoud.

Hagar (Gen. 16:7-14 en 21:17-21). De engel grijpt drastisch in voordat Isaak ten onder gaat aan de spot van Ismaël. Hier begint de grote scheiding van twee volken.

Abraham (Gen. 22:11-13,15-18). De engel ziet Abrahams geloof en verhindert de dood van Isaak en opent de deur voor de groei van Gods volk.

Zacharia (Zach. 1:10-12; 3:1-6). De engel van de Heer garandeert de terugkeer van Israëls rest uit de ballingschap. Het Oude Testament loopt op een eind.

Maleachi (Mal. 3:1). De bode (lees: engel) bereidt de toegang tot de boom des levens. Op de drempel van het Nieuwe Testament wordt Jezus aangekondigd (Marc. 1:1-3).

Bodyguards van Jezus

Als Jezus op aarde komt worden goede en slechte engelen actiever: het komt er nu op aan! Een engel kondigt Jezus' komst aan, aan Zacharias, Maria en Jozef (Luk. 1:11vv. 16vv, vgl Mat. 1:20vv); bij zijn geboorte staat het hemelse leger (!) strijdvaardig paraat (Luk. 2:10.13). Engelen dienen hem in de woestijn als bodyguard (Mat. 4:11). Jezus zelf noemt vaak de aanwezigheid en de functie van de engelen (Mat. 13:41vv; 24:31vv; 25:31; vgl Luk. 12:8-9; 15:10 (blijdschap); 16:22 (Lazarus vervoerd); Joh. 1:52 (grotere dingen); 12:29). Engelen verkondigen Jezus' opstanding (Mat. 28:2.5; Luk. 24:23; Joh. 20:12). Zij onderwijzen de discipelen bij de hemelvaart (Hand. 1:10), en zij begroeten Jezus met

¹ Jacob, Gen 31:3.11-13, vgl 28:12-17; 35:1.3.7 (en 32:24-30) / Mozes, Ex 3:2 e.v.; 23:20-23; Num 20:16, vgl Hand 7:35-39 / Bileam, Num 22:22-35; 24:17 / Gideon, Rech 6:11-24 / David, 1Kron 21:15-16.30 / Elia, 1Kon 19:7 / Hizkia, 2Kon 19:35-37 / Daniël, Dan 3:25.28; 6:23.

gejuich bij zijn aankomst in de hemel (1Tim. 3:16).

Tegelijk, Jezus' optreden wordt voortdurend gehinderd door een wanhopige duivel en zijn demonen (vgl. 1Joh. 3:8). Heel indringend wordt dan Jezus in Getsemane bemoedigd door een engel (Luk. 22:43)! Nu besluit Jezus dan ook Gods wil te doen, hoe angstaanjagend ook. Het betekent dat hij de twaalf legioenen als zijn lijfwacht niet langer wil gebruiken (Mat. 26:53). Hij moet volledig alléén het machtsterrein van de satan binnen gaan, als speelbal van en overgelaten aan demonische pijniging. Dit is de nacht bij uitstek (Joh. 13:30), de ultieme macht van de duivelse duisternis (Luk. 22:53), zonder rust (vgl. Mat. 4:11). Elke twijfel aan de realiteit van goede en kwade (!) engelen miskent de intense worsteling en vastberaden liefde van Christus voor ons behoud.

Veiligheidscordon voor de kerk

Het boek Handelingen en de brieven in het Nieuwe Testament melden hoe engelen functioneren in de doorbraak van het evangelie en de groei van de wereldkerk. De apostelen, met name Petrus, worden door de engel van de Heer bevrijd juist om 'de woorden van het leven' te spreken (Hand. 5:19-20; 12:7-10 (en 12:23)).

Filippus wordt door een engel geroepen om de minister uit Ethiopië over Jezus als de beloofde Messias te vertellen (Hand. 8:26). Een engel brengt Petrus bij de Romeinse Cornelius die door het evangelie gered wordt (Hand. 10:7,22). Paulus overleeft door bemoediging van

een engel de schipbreuk om uiteindelijk in Rome het evangelie te brengen. Engelen dienen niet zomaar willekeurig enkele gelovigen, maar treden op om het werk van apostelen en predikers mogelijk te maken.

Toeschouwers en deelnemers

Engelen zijn heel benieuwd naar de invulling van Gods heilsprogramma in latere tijden (1Petr. 1:10-12). Meer nog, God wil juist door de nieuwtestamentische gemeente aan de engelen (goede en kwade) laten zien hoe verbazingwekkend rijk het lang verborgen gebleven geheim in Christus is voor *alle* volken (Ef. 3:8-13). Wat een bemoediging! Daarom roept Paulus ook op die gemeente trouw te dienen ten overstaan van 'de geselecteerde engelen' (1Tim. 5:21); geselecteerde engelen zijn misschien beschermengelen voor een bepaalde gemeente).

Bij de opstanding is er sprake van een wisseling van de wacht. Jezus was op aarde ondergeschikt aan de engelen, maar is nu ver boven hen verheven, als hoogste machthebber in het universum, gegeven aan de gemeente (Ef. 1:20-23, Kol. 1:15-20, vgl. 1Petr. 3:22).

Het gaat Christus niet om het behoud van de engelen, maar om de redding van het nageslacht van Abraham (Heb. 2:16-18).

De engelen zelf beseffen hun ondergeschikte rol beter dan mensen. Het boek Openbaring tekent hun betekenis in de wereldgeschiedenis: 62 keer worden ze genoemd. Het is zo indrukwekkend dat Johannes de engel wil aanbidden. Krachtig weigert de engel dat met: 'Aanbid God' (Op. 22:9).

Een engel krijgt de eer het nieuwe Jeruzalem, in al zijn glorie te schilderen (Op. 21-22). Dat doet hij in opdracht van Jezus (Op. 22:16).

Laten we uitkijken naar de laatste engelendienst: als de bazuin van de eindoverwinning klinkt, en Jezus bij het roepen van de aartsengel terugkeert (1Tes. 4:15-18, vgl. Op. 11:15-19).

.....

Cornelis J. Haak, Professor Missiologie aan het Theologisch Seminarie Aletheia in Lawang (Indonesië)

Samenvatting

Engelen maken Gods heilsplannen bekend en voeren die uit. Het gaat om de komst van Gods koninkrijk. De eerste goede engelen zijn de cherubs, die de toegang tot de boom des levens bewaken. Later zie je de cherubs terug. Ze staan op de ark van het verbond, boven de verzoeningsplaat, met hun vleugels als bescherming. In het Oude Testament wordt "de" engel van de Heer genoemd. Hij heeft zo'n nauwe relatie tot God, dat mogelijk zijn eigen Zoon wordt bedoeld. Als Jezus op aarde komt worden goede en slechte engelen actiever. In Getsemané wordt Jezus bemoedigd door een engel en daarna besluit Hij Gods wil te doen.

Klaarlichte nacht

*Klaarlichte nacht,
Gods heerlijkheid lacht
ons toe in de velden van David.
Plotseling staat
in blinkend gewaad
een schittering tussen de schapen,
groot licht tussen waken en slapen.*

*Klaarlichte nacht
voor herders op wacht,
omschenen door hemelse glorie.
Hoor het bericht op wieken van licht,
het klinkt als gejuich in de oren,
vannacht is uw redder geboren.*

*Klaarlichte nacht,
Gods engelenmacht
Brengt glorie aan God in excelsis.
Hulde en eer
op naam van de Heer,
de nacht moet zijn glorie vermelden,
de dag zal zijn luister vertellen.*

*Klaarlichte nacht,
groot nieuws is gebracht,
God zal van de dood ons bevrijden.
Aarde, ontwaak,
het licht dat ons raakt
zal vrede en vreugde verspreiden,
de steppe wordt grazige weide.*

Ria Borkent

*Liedboek, Zingen en bidden in huis en kerk
Lied 508 /melodie Willem Vogel*

Het nieuwe leven is zo onmiskenbaar mooi

Ds. Jacob (Jouk) Kruidhof (1942) is sinds 2003 emeritus predikant van Zwolle-Noord. Tussen 1969 en 1980 was hij samen met zijn vrouw door de vrijgemaakt-gereformeerde kerk van Enschede-Noord uitgezonden naar Papoea. Daarna volgden Drachten-Noord (1981), Arnhem (1987), studiebegeleider Gereformeerde Missiologische Opleiding (1995), Zwolle-Centrum (1997) en Zwolle-Noord (2002).

De vrijgemaakt-gereformeerde dominee Jouk Kruidhof was tussen 1969 en 1980 zendeling tussen de Papoea's. "We hebben het toen heel goed gehad," herinnert Kruidhof zich. "Wij woonden tussen de mensen en zagen alles gebeuren. De werkelijkheid in Papoea dreef ons om ons te concentreren op de boodschap van het evangelie."

Papoea of Papua is een Indonesische provincie. Van 1607 tot 1949 maakte het deel uit van Nederlands-Indië. Na de onafhankelijkheid van Indonesië werd het gebied een aparte Nederlandse kolonie onder de naam Nederlands-Nieuw-Guinea. In 1963 werd na een korte periode van bestuur van de Verenigde Naties onder de naam UNTEA het bestuur overgedragen aan Indonesië.

"**H**et was een hard en realistisch leven", vertelt de emeritus predikant. "De mensen leefden nog bijna helemaal in het stenen tijdperk. In een samenleving zonder privacy. Zonder kleding om huidziektes te verbergen. We zagen alles gebeuren. Als animisten waren ze heel godsdienstig. De oppergod was ver weg. Als die zich roerde zou dat een ramp veroorzaken. Maar die zou waarschijnlijk wel rustig blijven als de krachten van geesten en mensen bedwongen konden worden. Het ging erom rechttop te blijven staan. Als stam en als persoon. Als heer van de grond, als man van aanzien. Door toverij, door slimheid. Het was een leven van trots,

maar ook van onzekerheid. Zouden de inspanningen wel voldoende zijn?"

Boodschap van het evangelie

"Wij mochten deze mensen het evangelie van Christus brengen. Hoe? Eerst was er de taalkwestie. Met het opengaan van hun leefwereld leerden deze mensen wat Indonesisch spreken. Maar we probeerden ook hun eigen taal te leren. Een missiepastoor, pater Drabbe, had een woordenlijst opgesteld. Van drie verwante talen had hij ook een grammatica geschreven. Verder moesten we het zelf doen. Taal leren van analfabeten, dat is nuttig om de goede houding aan te nemen.

Op de achtergrond een vergrote foto van de rivier bij Tiau, Papoea, waar we (Jouk & Mies Kruidhof) woonden

Nog veel leerzamer is het bezig te zijn met het evangelie. Wat is nu eigenlijk precies de boodschap van het evangelie, samenvattend en toegespitst? En waar raakt dat evangelie de religie van deze mensen, samenvattend en toegespitst?”

De mensen waren hard, heel hard. Kruidhof herinnert zich na een samenkomsst te hebben gedacht aan Martin Luther King met zijn I have a dream. Hij droomde dat het onmogelijke van rassengelijkheid mogelijk zou worden. Nog onmogelijker is dat mensen zich overgeven.

Maar het gebeurde wel! “In 1975, misschien al een jaar eerder, zagen we bij sommige mensen iets veranderen.” Het leek op wat de evangelist zegt: zo gauw van een vijgenboom de takken

uitlopen en in blad schieten, weet je dat de zomer in aantocht is. Zo zeiden Kruidhof en zijn vrouw tegen elkaar: die mensen, die en die, ze veranderen, ze worden zacht...

Vernieuwing

De komst van het evangelie bracht een existentiële verandering teweeg. Onmiskenbaar een wonder van God zelf. Wat overtuigde hen?

De eerlijkheid van de blijde boodschap, de goedheid, de echtheid, de betrouwbaarheid ervan. In hun houding van berekening, van dubbelheid, van eigenbelang, van onzekere trots – daarin werden ze geraakt door de eerlijke

goedheid van God. In allerlei kwesties merkten ze de onpartijdigheid van God, die de zwakke recht doet en de sterkere ruimte geeft om eerlijk te worden. Het evangelie bleek te komen met waarheid, met beloften die waar gemaakt werden, zowel in de geschiedenissen van de bijbel als in de praktijk van hun eigen leven. Zieke mensen werden echt zoveel als mogelijk geholpen. Vooral op de polikliniek. Door Mies, de echtgenote van Jouk.

Het evangelie van Christus bleek een reinigende, omvormende kracht te hebben. Persoonlijk en maatschappelijk. De angst kon verdwijnen, huwelijken en relaties werden beter.

Taal leren van analfabeten, dat is nuttig om de goede houding aan te nemen.

Onmiskenaar

Over deze vernieuwing schrijft bijvoorbeeld de apostel Petrus in de eerste hoofdstukken van zijn eerste brief. 'Het goede nieuws van redding en genezing is over u omgeroepen, van bovenaf, in overvloed. Het reinigt mensen zodat ze van harte en bestendig kunnen liefhebben, wedergeboren, afleggend alle dubbelheid en afgunst, verlangend naar

de zuiverheid van Gods goedheid.' Het nieuwe leven is zo onmiskenaar mooi.

In 1980 verlieten de zendelingen de Indonesische provincie. Een decennium eerder werden ze als blanke westerlingen door deze Papoea's binnengehaald voor hun eigenbelang: materiële vooruitgang, gezondheidszorg, onderwijs. "Wij waren eerlijk over onze motieven:

dat we hun graag daarin wilden helpen, maar gedreven werden om hun het evangelie te vertellen. 'Dat maakt ons niets uit, als jullie maar komen,' was hun reactie."

Toen zij definitief vertrokken, zei één van de christenen: 'U hebt ons niet gebracht wat wij u vroegen, maar u heeft iets veel beters gebracht dan wat wij u hebben gevraagd'.

Het echtpaar heeft veel geleerd op het zendingsveld van Papoea. "Daar denken we nog veel aan terug. We hebben de werkelijkheid van het leven gezien. Dat is leerzaam."

Willen de zendelingen weer terug naar dit gebied? "Nee, nu niet meer. We zijn veertien jaar na ons vertrek nog een keer terug geweest. Toen viel de heimwee van onze schouders af. De mensen daar volgen hun leven met de Heer, wij volgen onze levens hier met de Heer. Het is goed zo."

BONDIG

Ere zij God!

In samenwerking met het Steunpunt Bijbelstudie zendt LPB media zes landelijke kerkdiensten uit waarin het over engelen gaat. Deze kerkdiensten met als thema 'Ere zij God' zijn te volgen vanaf eerste Advent, zondag 29 november tot en met de zondag na Kerst, om 10.30 uur via Beleefmee.nl, de Facebookpagina van Beleefmee.nl en het YouTube kanaal LPB media.

De predikanten Kees Haak, Dick Dreschler en Evert Everts preken naar aanleiding van de oude bijbelse verhalen die horen bij Advent en Kerst. Daarbij vertellen zij ons meer over de speciale boodschappers van God: de engelen.

LPB media en het steunpunt Bijbelstudie nodigen iedereen van harte uit mee te kijken naar de diensten 'Ere zij God'. Meer verdiepmateriaal over engelen is ook te vinden op Opkijken.nl (evenals Beleefmee.nl onderdeel van LPB media). Ga voor meer informatie over de serie 'Ere zij God' naar: www.lpbmedia.nl/kerst2020

The Band

Het leuke van studeren is dat je ‘nieuwe oude dingen’ tegen komt. Eén van die dingen is de term The Great Divide. Dit is de term voor het Rotsgebergte, dat beide Amerikaanse continenten beslaat. Across The Great Divide is een eufemisme voor het sterven.

De uitdrukking Across The Great Divide is ook een nummer van de popgroep The Band. Het nummer staat op het titelloze album van de band, dat vanwege de bruine kleur ook wel The Brown Album wordt genoemd. The Brown Album uit 1969 is de tweede in het oeuvre van de Canadees-Amerikaanse formatie. Twee jaar eerder verscheen hun debuut Music From Big Pink, dat ze in de kelder van het roze geschilderde huis Big Pink in Woodstock hebben opgenomen. Maar omdat niet helder was wat de naam van de groep was, werd besloten om het tweede album geen titel mee te geven. Enkel de bandnaam. Die bandnaam was geen uitdrukking van opgeklopte zelfverzekerdheid, maar het gevolg van een geschiedenis.

De groep bestond uit de vier Canadezen Robbie Robertson, Garth Hudson, Rick Danko en Richard Manuel en de uit Arkansas afkomstige Levon Helm. Deze laatste vertrok eind jaren vijftig naar Toronto, om rock’n’roll-muziek te maken. Helm kwam terecht bij de hillbillyzanger Ronnie Hawkins, waar de vier andere muzikanten al voor werkten.

The Hawks werden deze begeleidingsmuzikanten genoemd, die elk zouden ontwikkelen tot multi-instrumentalisten. Alle vijf hadden ze een ‘eigen’ instrument, maar konden ook met de instrumenten van de andere leden uit de voeten. De bandleden leerden hun instrumenten zelf te bespelen, zonder een gedegen muziekopleiding – behalve Garth Hudson.

De bebaarde organist was zoon van Canadese klassieke muzikanten en was zelf ook opgeleid tot ‘classicus’. Met de smoes dat Garth jonge honden muziekles zou geven, werd hij lid van een rockgroep. Waarmee de bezetting van The Hawks rond was.

Toen Bob Dylan halverwege de jaren zestig de overstap maakte van akoestische naar elektrische muziek, weekte hij langzaam maar zeker de individuele leden van The Hawks los van frontman Ronnie Hawkins, waarna zij uiteindelijk de Amerikaanse singer-songwriter begeleidden. Onder meer tijdens diens elektrische tournee van 1966. Toen Dylan in de zomer van ’66 van zijn

motor viel en tijdelijk uit de publiciteit vertrok, namen de bandleden hun intrek in dat roze huis in Woodstock. In die tijd sprak iedereen over deze groep als ‘The Band’, de groep. De burens, Dylan, collega’s: The Hawks was de groep geworden. Dus toen dit kwintet besloot om zelfstandig albums uit te brengen, moest dat onder hun eigen nieuwe naam The Band, want zo waren ze bekend komen staan.

The Band mengde muziekstijlen in één tot wat we nu americana noemen: folk, blues, rock’n’roll, het werd een gezamenlijke stijl. Zij zongen over wat hun zelf aansprak, en dat week soms sterk af van wat andere bands maakten. The Band maakte muziek dat weinig met seks en drugs van doen had. Maar des te meer met God, het leven en de dood.

Zij zongen over wat hun zelf aansprak... over God, het leven en de dood

Gansch onbekwaem

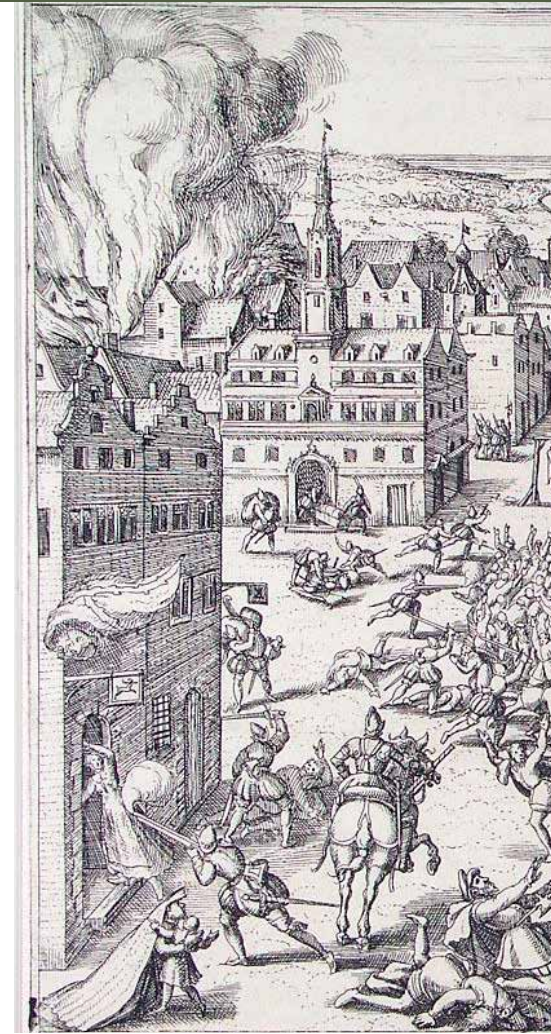
Over hem zal vermoedelijk geen biografie verschijnen. Dat zou een saai boek worden, of in elk geval vermoeiend om te lezen. Want waar hij verscheen ontstond ruzie. We hebben het over Hieronimus Hortensius, één van de eerste predikanten van Den Haag (1577-1583).

Hortensius groeide op in Naarden. Toen deze stad in 1572 werd uitgemoord bevonden zich onder de slachtoffers ook familieleden van hem. Opgeleid als geestelijke gaat hij op volwassen leeftijd over naar het protestantisme en wordt predikant op het eiland Wieringen. Korte tijd later keert hij terug naar het vaste land en wordt predikant te Warmenhuizen. Omdat Naarden een beroep op hem deed vertrok hij weer spoedig. Maar in Naarden worden al snel klachten tegen hem ingediend. Hij behoorde tot het type voorgangers dat nog sterk neigde naar de rooms-katholieke leer van 'goede werken'. Wanneer hij als predikant in Den Haag komt, kan hij dan ook geen attestatie overleggen van zijn kerkenraad te Naarden. Hortensius volstaat met een attestatie uit zijn vorige

gemeente Warmenhuizen en dit wordt door zijn nieuwe kerkenraad en classis geaccepteerd. Soms gebeuren dingen in de kerk op goed vertrouwen...

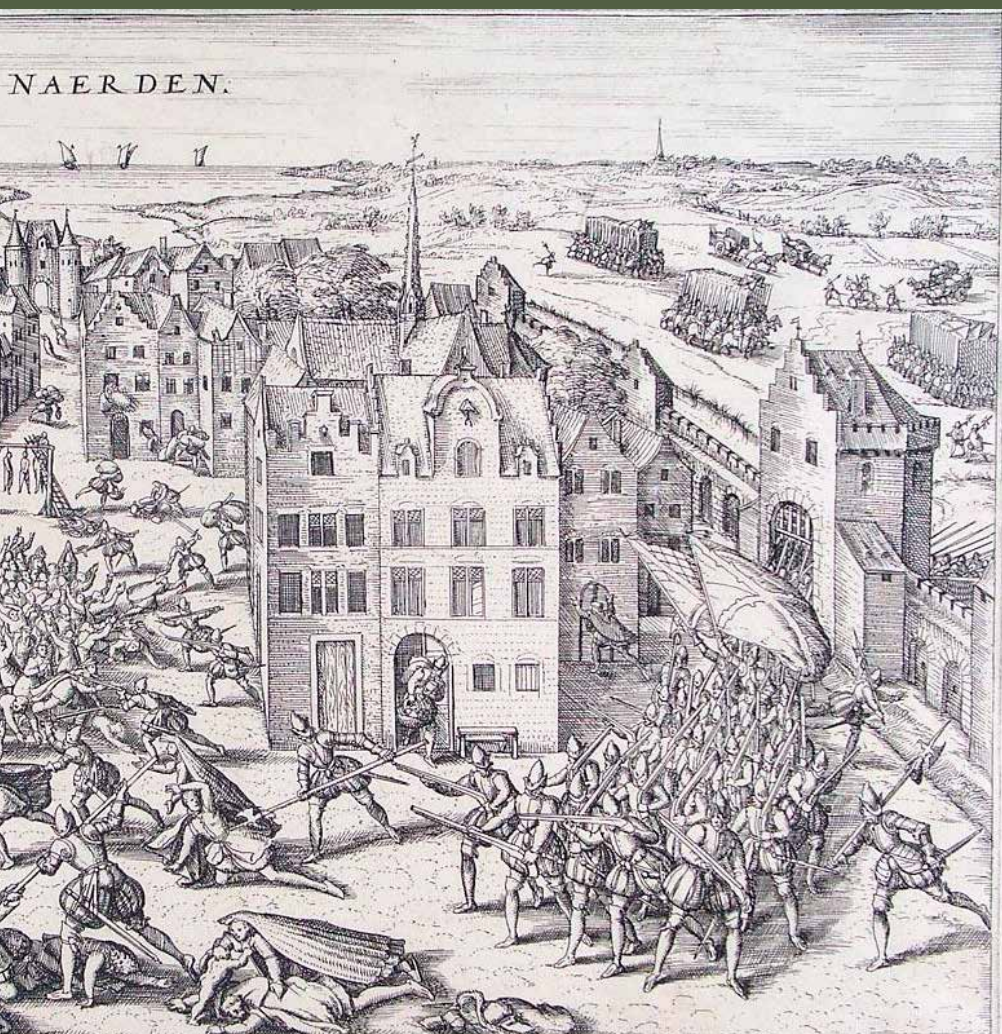
Tweedracht

Maar met Hortensius komt ook de onrust in Den Haag. Want na enige tijd zijn de eerste klachten te horen. Hoewel zijn Haagse collega hem aanvankelijk nog beschermde, ontstaat ook een conflict tussen de beide predikanten. De ruimte ontbreekt hier om daarover veel te vertellen. Bovendien zou dat - zoals gezegd - saai en vermoeiend zijn. We volstaan met de vermelding dat Hortensius onder andere moeite

had met vraag en antwoord 114 uit de Heidelbergse Catechismus. Daar wordt gesteld dat gelovigen niet in eigen kracht Gods geboden kunnen volbrengen. Hierin horen wij item van de Reformatie (alleen door genade worden wij in Christus rechtvaardig verklaard). Instemming met deze belijdenis is veel gevraagd van iemand die nog gerechtigheid uit 'goede werken' predikt, of wat daar tegenaan schurkt. Hortensius weet echter telkens op de juiste momenten de kerkelijke vergaderingen (kerkenraad, classis en provinciale synode) te paaieren met zijn verklaring dat hij instemt met woorden van de NGB en HC. Hij wist zelfs met goed gevolg

*Telkens wanneer hij beterschap
beloofde kreeg hij een nieuwe kans*

een onderzoek te doorstaan, waarbij - nota bene - een Leidse theologische hoogleraar betrokken was. Daarmee voorkwam Hortensius zijn schorsing en afzetting. Maar zodra hij op de kansel stond, sprak hij weer zijn eigen taal. Conflicten binnen de gemeente, zijn minachting voor het kerkverband (geregeld verscheen hij niet op de kerkelijke vergaderingen) en een slechte verstandhouding met overheden, maakten zijn positie uiteindelijk onhoudbaar. In 1583 moest hij Den Haag verlaten.

Dat de classis Den Haag uitgerekend *deze* man vervolgens naar Wassenaar stuurt, om daar een kerkelijke gemeente op te bouwen, is - zacht gezegd - verbazingwekkend. De man die zelf nog niet 'vrij' was van Rome, een opvliegende onruststoker en erkend

drinker, wordt als - wat wij tegenwoordig noemen - 'kerkplanter' in Wassenaar gedropt. En ja, daar herhaalt zich wat we gezien hebben in Den Haag. Er komen klachten, Hortensius *beloofde* telkens beterschap, maar *betoonde* dat niet. Hij verzweeg het verschil tussen Rome en de Reformatie, doopte in een jaar niemand en hield geen avondmaal. Voor het gewone volk was het ook onduidelijk wat 'het nieuwe geloof' voor had op de oude kerk. Zelf wilde Hortensius daar ook graag weer weg, maar deze keer voorkwam de hoge overheid dat. Hij bleef op zijn plek en overleed daar korte tijd later.

Schade

Het gaat ons hier niet in de eerste plaats om Heronimus zelf. Maar 'dankzij' hem krijgen we wel meer

zicht in het kerkelijke leven van toen. Wat bijvoorbeeld opvalt is het schijnbaar eindeloze geduld dat de gereformeerde kerk kon opbrengen voor een man die 'gansch onbekwaem' was voor het ambt. Want telkens wanneer hij beterschap beloofde kreeg hij een nieuwe kans. Tegelijk onderstreept zijn optreden het belang van een gedegen theologische opleiding van predikanten en een zorgvuldig naleven van kerkelijke afspraken. Het ging vooral fout omdat Hortensius de ruimte kreeg om door te kunnen gaan. Het laat zich moeilijk meten hoe groot de schade was voor de gereformeerde kerken, die mannen als Hortensius hebben aangericht. Maar in het geheim organiseerde de rooms-katholieke kerk zich in de Nederlanden, onzichtbaar voor de radar van de overheid. Gedreven priesters verleenden pastorale zorg op geheime locaties, inclusief catechese en de bediening van de doop. Hierdoor kon het rooms-katholicisme - zij het 'ondergronds' - zo vitaal blijven, ook boven de grote rivieren. Voorgangers van het kaliber Hortensius, die het ten enenmale aan inspiratie ontbrak, hebben de kerkhervorming mogelijk meer schade berokkend dan welke andere tegenspeler ook.

Huib Noordzij is auteur van o.a. Handboek van de Reformatie en woont in Barneveld

Rembrandt, *Christus in de hof van Getsemane*,
ca. 1652, ets en droge naald

Rembrandt gebruikte voor de donkere delen van deze etsen een 'droge naald', waarmee hij rechtstreeks in de koperen plaat kraste. Daarbij ontstaat in het metaal een 'braam', een scherp opstaand randje, waar veel inkt in blijft hangen bij het afdrucken van de prent.

Als alles donker is

Wat kan het leven moeilijk zijn! Soms worden we heel persoonlijk getroffen door tegenspoed, soms gebeurt er iets dat iedereen raakt en alles op losse schroeven lijkt te zetten, zoals nu de coronapandemie. Als christenen hebben we geleerd dat we in alle verdriet en onzekerheid vol vertrouwen naar de toekomst mogen kijken. We belijden immers Gods voorzienigheid, Zijn almacht waardoor alle dingen ons uit Zijn vaderhand ten deel vallen? Toch kunnen we in verdriet, gevaren

en bedreigingen zomaar door angst overmand worden of de wanhoop nabij zijn. Gelukkig, zo schrijft Calvijn in zijn *Institutie*, kent God onze zwakheid en komt Hij ons tegemoet. Hij belooft niet alleen dat Hij zelf voor ons zal zorgen, maar in zijn onpeilbare zachtmoedigheid laat Hij ook nog eens zien dat talloze engelen op zijn bevel voor ons welzijn zorgen als alles donker is. Daarmee wil Hij ons gebrek aan vertrouwen overwinnen en onze hoop op Hem versterken.

naar hem uit en spreidt zijn vleugels, zoals God met zijn vleugels bescherming biedt aan iedereen die bij Hem zijn toevlucht zoekt. Een andere engel klimt omhoog naar de hemel, waar hij vast en zeker met God in gesprek gaat over Zijn knecht Jakob. Rembrandt maakte deze ets als illustratie voor het boek *De roemrijke steen* van Menasseh Ben Israel. Voor deze joodse rabbi was de steen onder Jakobs hoofd het symbool van de messias, op wie hij verlangend wachtte.

De dienst van de engelen wordt op deze twee etsen van Rembrandt prachtig in beeld gebracht. Op de kleine afbeelding zien we Jakob, in de nacht liggend op een steen. Zijn leven ziet er somber uit nu hij zijn familie en het beloofde land moest verlaten. Maar in zijn droom ziet hij dat de duisternis om hem heen wordt doorbroken door een baan hemels licht waarin engelen zich naar hem overbuigen, belangstellend en vriendelijk. Een van hen strekt zijn hand

Maar Rembrandt wist dat de Messias al gekomen was. Hij tekende Jezus in de Hof van Getsemane, waar Hij in Zijn angst bijna bezwijkt onder de donkere dreiging die van boven op Hem afkomt. Van de mensen om Hem heen hoeft Hij niets te verwachten, die liggen te slapen. Maar op zijn gebed daalt in hemels licht een engel van God neer om Hem te ondersteunen.

Wij weten dat de dreiging werkelijkheid werd. Jezus werd in de diepste duisternis door God verlaten. De vaderhand moest Hem loslaten om zich voor ons te openen. Maar via de Mensenzoon gaan de engelen van God omhoog en dalen ze neer. Hij is de ware Jakobslander.

Ida Slump-Schoonhoven

Voorafbeelding

Abraham heeft een lange geschiedenis met God. God riep hem om op reis te gaan naar een nieuw land en Hij beloofde herhaaldelijk dat Abraham een zoon zou krijgen. Maar wat duurde het lang voordat die zoon der belofte geboren werd. Abrahams leven was één lange les om God te vertrouwen. Soms slaagde hij daarin, soms niet.

Maar nu vraagt God hem om zijn zoon te offeren en toch te blijven vertrouwen op Gods belofte dat hij door Isaak ontelbaar veel nakomelingen zal krijgen. Dat is toch onmogelijk? Hebréeën 11:17-19 vult in wat Abraham gedacht zou kunnen hebben: *dat het voor God mogelijk moest zijn om iemand uit de dood op te wekken.*

Deze woorden lezen we zo niet terug in Genesis 22. Maar als Abraham de knechten achterlaat om samen met Isaak naar de offerplaats te gaan, geeft hij aan dat ze terug zullen komen. In het meervoud. Vervolgens legt hij het hout op de rug van Isaak en hij zegt tegen hem dat God voor een offerlam zal

zorgen. Spreekt Abraham hier met de moed der wanhoop? Of durft hij toch te vertrouwen op een goede afloop?

Abraham en Isaak beklimmen de berg die de HEER hen wijst. Als ze boven zijn aangekomen bouwt Abraham een altaar. Isaak wordt vastgebonden en op het hout gelegd. Maar een engel van de HEER komt tussenbeide. Isaak blijft ongedeerd en God zorgt inderdaad zelf voor een offerlam. Er wordt geofferd maar Abraham en Isaak keren samen terug. Als aandenken geeft Abraham deze berg zijn naam: De HEER zal erin voorzien, oftewel: Moria.

De engel van de Heer spreekt opnieuw vanuit de hemel. Hij prijst Abraham omdat hij niet weigerde zijn zoon aan God terug te geven. En hij herhaalt alle beloften die God aan Abraham gedaan heeft. De nadruk ligt op het gegeven dat Abraham heel veel van zijn zoon hield, maar toch bereid was zijn zoon

op het altaar te leggen. En dat maakt het een heel moeilijk verhaal. Want wie wil, kan of mag zijn kind offeren?

Als moeder lees ik in dit bijbelgedeelte liever een oproep aan ouders om je kinderen niet als je bezit te beschouwen. Je toekomst ligt in Gods hand, niet in de handen van je zoon of dochter. Misschien roept God je kinderen bij je vandaan, zoals Hij eens Abram opriep om zijn vader Terach te verlaten en met Hem op weg te gaan.

In Hebréeën 11 staat dat Abraham zijn zoon terug kreeg *bij wijze van voorafbeelding*. Een voorafbeelding van Jezus die het kruishout op zijn rug droeg, die wél geofferd werd en die opstond uit de dood. Een voorafbeelding van een nieuwe werkelijkheid waarin we gestorvenen terugzien en waarin we opstaan tot een eeuwig leven. De HEER zal erin voorzien.

Een oproep aan ouders om je kinderen niet als je bezit te beschouwen

Geef de lente de ruimte!

Begin 2020 verscheen het boek *Lente in de kerk*, een titel die nieuwsgierig maakt. In het Woord vooraf schrijft René van Loon dat hij als predikant een poosje studieverlof mocht nemen. Die tijd heeft hij gewijd aan het gelijknamige thema. Hij ging op bezoek bij nieuwe gemeenten, oude gemeenten die nieuwe bloei vertonen en gemeenten met nieuwe Nederlanders. Hele zondagen toerde hij van de ene naar de andere kerkplek. Zijn impressies van al die bezoeken verwerkte hij in dit boek.

Over dit boek zou in Lelystad op 21 maart dit jaar een symposium worden gehouden. Door de coronamaatregelen in het voorjaar is deze dag omgezet in een online event dat op 26 september door de EO werd gepresenteerd. Vanaf 28 september tot 26 november volgen op het YouTube-kanaal van de EO 18 webinars (tegen betaling, het slotwebinar is gratis te volgen).

Voorin het boek heeft Van Loon de tekst uit Jesaja 43:19 opgenomen. “Zie Ik maak iets nieuws. Nu zal het ontkiemen. Zult u dat niet weten?” In een interview met het Reformatorisch Dagblad legt hij deze tekst uit. Ontkiemen dat is de lente, God Die nieuw leven geeft. De vraag – zult u dat niet weten? – is de kern voor zijn hele boek. Als God nieuwe dingen doet, moeten wij Hem daar ook om eren.

Van Loon begint het boek met zijn werk als predikant binnen de PKN in Rotterdam. In 2013 kwam hij in de wijkge-

meente De Samaritaan. Die gemeente was door een diep dal gegaan. Ze had 35 jaar lang geen eigen gebouw. Van de Hervormde gemeente van Rotterdam-Centrum waren van de 18 wijkgemeenten in de jaren 60 in 2013 nog maar vier wijkgemeenten overgebleven. Langzaam veranderde De Samaritaan in een jonge gemeente met veel twintigers en dertigers. Omdat er veel verschil zit tussen de bezochte nieuwe gemeenten, initiatieven en pioniersplekken in onder andere Rotterdam, Amsterdam, Utrecht, maakte hij een indeling in vijf categorieën: boodschap-, diaconaal-, worship-, multicultureel- en creatief gerichte kerkplekken.

Zo staat het boek vol van verslagen van bezoeken door het hele land. Hij beschrijft de sfeer in de bijeenkomsten, de muziek, de hartelijke ontmoetingen met de kerkangers. Met deze voorbeelden wil hij andere kerken bemoedigen en inspireren. In het laatste hoofdstuk geeft Van Loon tien aanbevelingen

voor de kerk. Het zijn tien lessen die hij trekt uit wat hij geleerd heeft. Zo zou hij graag veel meer contact zien tussen christenmigranten en de Nederlandse kerken. Er zijn in ons land ongeveer een miljoen christenen met een migratieachtergrond.

Het belangrijkste vindt hij echter het gebed. Alleen God kan groei en bloei geven. Daar mogen en moeten we wel om bidden. Volgens eigen zeggen hoopt Van Loon te bereiken dat christenen verwachting van God hebben en dat het boek buiten christelijke kring iets losmaakt.

Nieuwsgierig geworden? Lees dan het boek en de activiteiten die naar aanleiding van het boek ontplooid werden. Misschien wordt u net zo verrast door het feit dat zo velen nog openstaan voor het Woord van God. Blij met nieuwe plantkerken, met bloei in migrantengemeenschappen en met bloesem in oude gevestigde kerken. (PZ)

René van Loon, *Lente in de kerk. Impressie van nieuwe en hoopvolle bewegingen*, 2020, KokBoekencentrum, Utrecht, ISBN 978 90 435 3370 6, 222 pag. € 17,99

Een boek waar dit symbool bij staat is geschikt voor persoonlijke studie

Een boek waar dit symbool bij staat is geschikt voor gespreksgroep, bijbelstudiekring etc.

Engelen op je weg

Opnieuw ligt er een juweeltje voor mij. Ik hoop dat u het in uw boekenkast heeft staan of anders vindt in een zoektocht op het internet. Gezien het thema van deze Wegwijs een terechte oldtimer. Genieten is het, ruim 55 korte verhalen met als hoofdfiguren: Gods engelen. Ds. Arie van der Veer heeft het talent om inhoud en vertelkunst te combineren.

De bijbel kent toch meer engelenop-tredens dan je zo zou denken. In veel functies treden ze op. Als boodschappers, als beschermers, als strijders en vooral iets wat ze volgens ds. van der Veer het liefst doen: als aanbidders.

Aan de hand van een tekst zowel uit het Oude als het Nieuwe Testament, trekt de schrijver je snel in het moment van de tekst zelf en weet die moeiteloos met het nu te verbinden. Hierdoor kom je onder de indruk van dat deel van Gods wereld die voor onze ogen niet zichtbaar is.

Ieder gedeelte wordt met een kunstwerk-illustratie mooier gemaakt.

Een bemoedigend en leerzaam boekje. Heel goed te gebruiken als dagboek, als bijbellezing aan tafel of in de bijbelkring. Ik eindig met een citaat uit *Zekijken naar u, n.a.v. 1 Kor. 4: 6-13*: "...Wist u dat er ook naar christenen wordt gekeken? ...Een bekende straf in de sportwereld nu, is spelen zonder publiek. Het is niet fijn te moeten spelen in zo'n groot, leeg stadion. De supporters worden gemist. Supporters zijn van groot belang.

Is het niet vreemd dat wij onze supporters (de engelen) vergeten zijn? Wie realiseert zich nog dat je leven wordt gadeslagen door een duizendvoudig publiek? Toch leven we alsof we alleen op het veld staan. Vanuit de hemel leven engelen mee. Uw strijd is hun strijd".

Succes bij het vinden of hervinden van dit boekje. (DK)

Ds. A. van der Veer, *Engelen op je weg, Dagboek voor zon- en feestdagen*, Kok, Kampen, 2002, ISBN 90435 0616 8, pag. 120, alleen tweedehands verkrijgbaar (Bol.com)

Goede gewoonten

Toen de Amerikaanse advocaat Justing Whitmel Earley begon te lijden aan een paniekstoornis en slapeloosheid, en van de dokter het advies kreeg om het rustiger aan te doen, had hij geen idee hoe. Hij zag zichzelf als een christen met een roeping. Maar uiteindelijk kwam hij erachter dat zijn gewoonten belijdenissen waren van

een verkeerd geloof: het geloof dat je pas echt belangrijk bent als je je mails checkt voordat je uit bed stapt, aan je bureau eet en altijd laat thuis komt. Hij begon deze 'westerse' leefregel te vervangen door een aantal meer heilzame gewoonten zoals: geknield bidden, de telefoon uitzetten, vasten. En gaandeweg verdween de paniek,

Het Meesterwerk van God

In 2017 publiceerde Henk Binnendijk zijn laatste boek, *Het Meesterwerk Van God*. Het is geen tekstverklaring of analyse van het bijbelboek Openbaring, omdat het boek niet verklaard kan worden, enkel geopenbaard. De voormalige televisie-presentator wil in zijn bespreking principes aanreiken 'waardoor we geestelijk tot volwassenheid komen'. Het boek telt 26 hoofdstukken, die niet één op één met het boek van Johannes op Patmos samenvallen. Evenmin is het een 'korte verklaring' op het boek. De coryfee van de Evangelische Omroep wil met dit boek de lezers klaar maken voor de eindtijd en dichter bij de Schepper brengen.

Binnendijk betoogt dat de ware godsdienst niet de dienst van mens aan God is, maar de dienst van God aan de mens: om de mens te maken wat God voor ogen heeft. Het Meesterwerk van God is dat Hij Zijn Zoon openbaart door middel van de gemeente. "Alles wat God doet, doet Hij niet in de eerste

plaats voor de mensen, maar voor zijn Zoon. Zodat wij beseffen hoe rijk de heerlijkheid is van zijn erfenis in de heiligen."

De grondgedachte is de voltooiing van de schepping, wat als absoluut meesterwerk geldt. De kroon op het chef d'oeuvre is het herstel van de functie van de mens. De mens is in het paradijs gemaakt om te heersen, maar na de zondeval kwam van die koninklijke opdracht niets terecht. Maar bij Jezus' wederkomst wordt die functie in ere hersteld.

Aan het einde van het boek zijn per hoofdstuk vijf vragen opgenomen. Daarmee is *Het Meesterwerk Van God* geschikt voor een groepsbespreking. (FT)

Henk Binnendijk, *Het Meesterwerk van God. Het hart van het boek Openbaring*, Kok Utrecht, ISBN 9789043528313, 205 pag. €8,99

ging hij steeds beter slapen en door-trok het christelijk geloof steeds meer zijn dagelijkse leven. Hij beschreef zijn ervaringen en nieuwe gewoonten in een boek dat dit jaar een Christianity Today Book Award won.

Goede gewoonten biedt een cultuurkritiek op de westerse mentaliteit en bevat een praktische leefregel met vier dagelijkse en vier wekelijkse gewoonten die helpen om te leven in liefde voor God en de naaste. Aan het eind spitst

de schrijver de leefregel onder meer toe op sceptici, ouders, en verslaafden. Er is een bijbehorende website met onder meer korte gebeden.

Zo'n boek met nieuwe 'regels' om je aan te houden, kan wat benauwen.

Maar de kans om je voordeel te doen met de wijsheid die iemand anders door veel pijn en moeite heen heeft verworven, moet je eigenlijk niet laten liggen. (RK)

Justin Whitmel Earley, *Goede gewoonten. Een praktische leefregel voor een tijd van afleiding*, 2020 (The Common Rule, 2019), Plateau, ISBN 978 90 5804 167 8, 235 pag. €7,99

*Wordt het jubileum van
75 jaar Steunpunt Bijbelstudie
net zo'n indrukwekkende
stilte als 75 jaar bevrijding?*

Kroonjuwelen

Wat hadden we het kalenderjaar 2020 anders voorgesteld! Dit jaar staat in het teken van 75 jaar bevrijding. Na vijf jaar van Duitse bezetting en oorlog, werd ons land in 1945 bevrijd. En onze kolonie Indië werd in hetzelfde jaar bevrijd na drie jaar Japanse bezettingsmacht.

Een lustrum, dus. De 15e zelfs. Zo'n verjaardag moest een groot feest worden.

Maar niets bleek minder waar. Het vermaledijde corona-virus zette al vanaf het voorjaar een dikke streep door tal van activiteiten. Evenementen werden geannuleerd, bezoeken aan familieleden en vrienden 'on hold' gezet, en het contact dát er was, moest op anderhalve meter gebeuren. Het is een trieste zaak onder de zon.

Daar staat tegenover dat de activiteiten die wél door zijn gegaan, indrukwekkender waren. Denk aan de 4 Mei-lezing die Arnon Grunberg heeft gehouden in de lege Grote Kerk van Amsterdam. Of de toespraak die koning Willem-Alexander heeft gehouden op de lege Dam tijdens de kranslegging van Dodenherdenking.

Het 75-jarig jubileum is in het metalenoverzicht het *kroonjuwelen* jubileum. Maar soms leek het afgelopen jaar met de bevrijdingsfestiviteiten eerder een

holle kroonluchter. Het bevrijdingsjaar gaat om meer dan één reden de geschiedenisboeken in.

Een jaar na de bevrijding werd in Nederland de zogenaamde vrijgemaakte zuil opgericht. In 1944 volgden gereformeerden het voorbeeld van Klaas Schilder en werden vrijgemaakt-gereformeerd. Nu het land de vrijheid terug had, konden de leden van het nieuwe kerkverband werken aan lokale Bijbelstudieverenigingen. De mannenbond werd opgericht, net als de vrouwenbond.

Bij het 70-jarig jubileum van de start van de Bijbelstudiebond hebben we als WegWijs hier al aandacht aan besteed. Het was een platina-editie van de (verenigde) Bond, tegenwoordig Steunpunt Bijbelstudie. Die rubriek Platina gaan we komend jaar niet herhalen: dát hebben we immers al gedaan. Desalniettemin doen we recht aan het 75-jarig jubileum van de Bond door wel aandacht aan dit lustrum te besteden. Dat doen we komend kalenderjaar met

de rubriek Kroonjuwelen. Deze kroniek komt in plaats van Inzicht.

In deze kroniek gaat het over de kroonjuwelen van de afgelopen 75 jaar. Wat waren en zijn de kroonjuwelen van de Bijbelstudiebond? We maken zes keer deze rubriek, in elk nummer van *WegWijs* één onderwerp. De onderwerpen zijn (onder voorbehoud) de verenigingen/bijbelstudiegroepen, het magazine (Rondom Het Woord/*WegWijs*), de schetsen, de website, de Bondsdag en de toekomst.

Net als vijf jaar geleden worden reacties gewaardeerd. Herinneringen aan verenigingsavonden, de indruk die een schets heeft achtergelaten, toespraken tijdens de Bondsdag, de waarde (of het gebrek aan waarde?) van de magazines: 75 jaar Steunpunt Bijbelstudie brengt ongetwijfeld een boel te weeg. Graag horen we welke kroonjuwelen de afgelopen driekwart eeuw de revue zijn gepasseerd. Wie iets wil delen voor de rubriek Kroonjuwelen, kan contact opnemen met de redactie via het mailadres redactie@steunpuntbijbelstudie.nl.

Wordt het jubileum van 75 jaar Steunpunt Bijbelstudie net zo'n indrukwekkende stilte als 75 jaar bevrijding? We kunnen natuurlijk niet in de toekomst kijken. Wat we de afgelopen jaren wel hebben gemerkt (en geleerd) is dat we in alles afhankelijk zijn van onze hemelse Vader.

Bij Hem is het goed toeven.

Beschermengelen

Wel eens een engel gezien? Ik niet, maar dat engelen meestal niet gezien of niet als zodanig herkend worden wil niet zeggen dat ze er niet zijn. De Bijbel vertelt wel anders. God zet engelen in ten dienste van zijn kinderen.

Over hun taak lees je vaak in algemene zin, maar af en toe springt er een uit met een speciale taak. Denk aan de engel op de weg bij Bileam, de aankondiging van de geboorte van Jezus, het engelenkoor in de kerstnacht: deze hemelse knechten mogen boodschappen van verlossing brengen. Maar de verlossing van onze zonden zelf kan niet één van hen bewerken. Dat kan alleen Jezus Christus. En God vervangen kunnen ze ook niet. Mozes wist dat al toen God een engel wilde meesturen: 'Als U niet zelf meegaat, laat ons dan niet verder trekken' (Ex. 33 15). Johannes wordt tegengehouden als hij een engel wil aanbidden: 'Doe dat niet! Je moet God aanbidden.' (Op. 19: 10) Dank, niet aan engelen, dat zijn boodschappers; dank aan God, die hen met de blijde boodschap op pad stuurt. In de katholieke kerk is de beschermheilige of schutspatroon een bekende figuur. Dit is een gestorven heilige die,

op grond van een bovengemiddeld vroom leven, een speciale daad of martelaarschap een bijzondere status bij God zou hebben om te bemiddelen in tijden van nood. Mocht je denken dat dit gebruik iets van vroeger is, het is nog steeds springlevend! Sinds maart staat de tot nu toe vrijwel onbekende St. Corona in de belangstelling als beschermheilige tegen epidemieën. 'Laten we haar speciaal aanroepen in deze dagen om bij God voorspreekster te zijn tegen het coronavirus!' luidt de oproep. In 2020.

Dan is er ook nog de beschermengel. Als je internet moet geloven zijn veel mensen, al dan niet gelovig, ervan overtuigd dat ieder mens een of meer persoonlijke beschermengelen heeft. Een beschermengel is een engel die gedurende je hele leven bij je is, je hier op aarde beschermt als je er om vraagt, liefdevolle energie stuurt, je helpt bij je ontwikkeling en altijd over je waakt

als vriend en raadgever. Dat voel je alleen als je er ook voor openstaat via je intuïtie. Contact met je beschermengel leggen en met hem communiceren kan ook, daar wordt hij heel blij van. Een geruststelling in het dagelijkse leven, zou je denken.

Voor velen is de constructie van een 'evangelie' van beschermengel en -heilige aantrekkelijker dan Gods Blijde Boodschap in de Bijbel. Jammer, want beter dan bij die God kun je het niet krijgen! In zijn Woord laat Hij zich kennen als de altijd aanwezige en, dankzij onze enige Verlosser Jezus Christus, rechtstreeks aan te spreken almachtige Vader. Hijzelf bewaart je zo in leven en sterven, in voor- en tegenspoed dat zonder zijn wil geen haar van je hoofd vallen kan en dat alle dingen tot je heil moeten dienen (HC Zondag 1). Dat Hij daarbij engelen als zijn dienaren inzet is waar, maar dat engelen los verkrijgbaar zouden zijn is een misvatting.

WEETJE

Enquête

Op de website van Steunpunt Bijbelstudie is onlangs een enquête geplaatst. Het gaat over het gebruik van de bijbelstudies in boekvorm. We willen graag de mening van de gebruikers van de boekjes. Bestuur en Commissie Bijbelstudie Uitgaven zien uit naar de reacties, zodat we aan

verbeterpunten kunnen werken en datgene wat als goed wordt ervaren, kunnen behouden. Het zou fijn zijn als je er even de tijd voor wilt nemen de vragenlijst in te vullen. Bedankt alvast! De link naar de enquête: www.steunpuntbijbelstudie.nl/enquête.

Bevrijding

Zijn we werkelijk vrij?

Wie of wat is onze afgod?

Tijd is geld

Dank aan God voor onze vrijheid!

Verschijningsdatum volgend nummer omstreeks 30-01-2021

Thema's volgende nummers

- maart/april Job
- mei/juni Profetie

ADRESSEN

Voor **abonnementen, adreswijzigingen** etc.:
Administratie steunpunt Bijbelstudie
Postbus 499, 8000 AL Zwolle
tel. 038 427 04 48 (uitsluitend bereikbaar op woensdagochtend tussen 9-12 uur)
Voorkeur gaat uit naar contact per e-mail:
administratie@steunpuntbijbelstudie.nl

WegWijs is een uitgave van de
Gereformeerde Bijbelstudiebond
Alles over de bond vind je op
www.steunpuntbijbelstudie.nl.

Redactie *WegWijs*

Hoofdredacteur: Frits Tromp
Eindredacteur: Ida Nijman-Stegeman
Redactieleden: Trudy van der Boom-Los,
Tonnis Groenveld, Dienneke van de Kamp,
Ria Kuijper, Piet Zeilstra.

Voor de **inhoud** van *WegWijs*:
Redactiesecretaris: Frits Tromp
Bleeklaan 3M, 8921 GW Leeuwarden
e-mail: redactie@steunpuntbijbelstudie.nl

Abonnementen *WegWijs*

Leden van verenigingen die bij steunpunt
Bijbelstudie zijn aangesloten, krijgen *WegWijs*
gratis. Particulier abonnement: € 17,50 per
kalenderjaar.

Opzeggen: schriftelijk of via e-mail vóór 1
december

Losse nummers van de *WegWijs* zijn te bestellen
via het bestelformulier op de website
www.steunpuntbijbelstudie.nl. De kosten zijn:
€ 3,50 per stuk. Dit is incl. verzendkosten.
De betaling van uw bestelling kunt u direct
overschrijven naar bankrekening
NL87 RABO 0125 8134 06 t.n.v. LPB media
te Zwolle o.v.v. *WegWijs*-nummer als
betalingsreferentie.

WegWijs is ook verkrijgbaar in **braille, grootletter,**
digitale en **gesproken** vorm via CBB, Christelijke
Bibliotheek voor blinden en slechtzienden,
Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. (0341) 565499

Overname van artikelen is alleen toegestaan na
toestemming van de redactie.

Vormgeving en opmaak *WegWijs*: idd | www.idd.nu
Druk: Scholma, Bedum; ISSN-nummer 0929-2136

*“Roem met mij de grootheid van de HEER,
sluit u aan om zijn naam te verheffen.
Ik zocht de HEER en hij gaf antwoord,
hij heeft mij van alle angst bevrijd.”*

Psalm 34: 4, 5